

MATERIAŁY POMOCNICZE

Na scenie:

Dzielnica teatralna i rozrywkowa w Budapeszcie

Informacje ogólne

Główne tematy: Kultura jako przestrzeń publiczna, widoczność, nierówność i reprezentacja, życie miejskie

Grupa docelowa: młodzież w wieku 16–25 lat, nie jest wymagana wcześniejsza wiedza

Języki: angielski, francuski, niemiecki, węgierski, polski, serbski

Miasto/kraj: Budapeszt/Węgry

Miejsce startowe: róg ulicy Bajcsy-Zsilinszky – Andrásy (w pobliżu placu Deák Ferenc tér)

Odległość: ok. 1,5 km

Szacowany czas trwania: ok. 90–100 minut

Przydatne materiały: smartfony z dostępem do Internetu, słuchawki douszne lub nauszne do słuchania muzyki, drukowana broszura

Poziom dostępności: łatwy (płaska, centralna trasa miejska, krótkie odległości między przystankami)

MATERIAŁY POMOCNICZE

Cele edukacyjne

Ta trasa bada dzielnicę teatralno-rozrywkową Budapesztu jako system społeczny i kulturowy, koncentrując się na tym, jak kultura kształtuje życie miejskie, wykraczając poza samą działalność artystyczną. Zamiast prezentować historię instytucji czy osiągnięć artystycznych, trasa bada, jak przestrzenie kultury są również przestrzeniami władzy, dostępu, widoczności i nierówności.

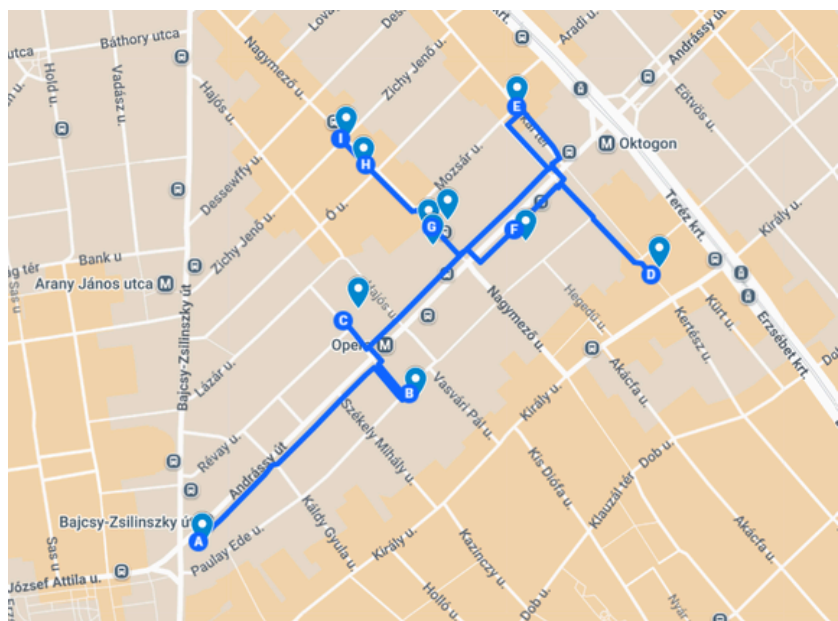
Uczestnicy są zachęceni do refleksji nad tym, jak życie kulturalne jest tworzone poprzez sieci, pracę, konsumpcję i reprezentację, a także nad tym, jak różne grupy doświadczają tych samych przestrzeni na różne sposoby. Wycieczka łączy historyczne przykłady ze współczesnymi pytaniami o to, kto uczestniczy w kulturze, kto jest widoczny i jak środowiska miejskie wpływają na codzienne życie.

Wycieczka ma na celu:

- zachęcać do krytycznej refleksji, a nie biernej nauki
- eksplorować kulturę jako system społeczno-ekonomiczny, a nie tylko jako produkcję artystyczną
- podkreślać nierówności w dostępie, widoczności i uczestnictwie
- połączyć historyczne przestrzenie miejskie ze współczesnymi doświadczeniami
- stworzyć przestrzeń do dyskusji, wielorakich perspektyw i niepewności

Informacje praktyczne

MAPA TRASY

Przegląd trasy

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Przystanek	Nazwa lokalizacji	Adres	Interaktywny?	Rodzaj aktywności	~ czas
1	Brama Alei Andrásyego	Andrassy út 1 / Bajcsy-Zsilinszky út-Andrassy út róg	Tak	Obserwacja + klikalna aktywność dopasowująca	6 min.
2	Parisiana / Nowy Teatr	Ulica Paulay Ede 35	Tak	Krótkie opowiadanie + kolejność chronologiczna	8 min.
3	Węgierska Opera Państwowa	Ulica Andrassyego 22	Tak	Kontrast historyczny + refleksja	8 min.
4	Akademia Muzyczna Liszta	Plac Ferenc Liszta 8	Nie	Narracja broszurowa + refleksja społeczna	7-8 min.
5	Kawiarnie na Andrassy	Ulica Andrassy'ego 45-49 / okolice placu Jókai	Tak	Flipcards	7-8 min.
6	Dom Towarowy w Paryżu	Ulica Andrassy'ego 39	Nie	Obserwacja + interpretacja historyczna	5 min.
7	Klaster kulturowy Nagymező	Ulica Nagymező 17 i okolice teatru	Tak	Obserwacja + fragment audio operetki + refleksja	9 min.
8	Dzisiejszy dom Mano	Ulica Nagymező 20	Tak – opcjonalnie	Obserwacja + analiza wizualna + opcjonalnie źródło cyfrowe lub wizyta	7 min.
9	Kabaret / Strefa życia nocnego	Ulica Nagymező 38	Nie	Narracja + indywidualna refleksja	6 min.
10	Dom na dziedzińcu	Ulica Zichy Jenő, w pobliżu ulicy Nagymező	Tak	Interaktywny przekrój: punkty aktywne + zadanie dopasowywania	8 min.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Dostępność

Trasa wycieczki przebiega w większości po płaskim terenie, w centrum Budapesztu, nadając się do pieszych wędrówek. Niektóre odcinki mogą być zatłoczone, zwłaszcza w okolicach alei Andrásyego i ulicy Nagymező, dlatego uczestnicy powinni być wcześniej poinformowani o całkowitym czasie trwania, dystansie i tempie marszu.

Treści są prezentowane w wielu formatach, w tym krótkich tekstach, elementach wizualnych, opcjonalnym materiale audio, ćwiczeniach opartych na kodach QR i linkach do źródeł zewnętrznych. Prowadzący powinni unikać ograniczania się do jednego formatu w przypadku najważniejszych informacji i zachować elastyczność w sposobie przekazywania treści.

Uczestnictwo ma być elastyczne. Uczestnicy mogą angażować się poprzez mówienie, obserwację lub cichą refleksję, i nikt nie powinien czuć się zmuszony do werbalnego wypowiedzania się.

Wycieczka obejmuje tematy takie jak nierówność, widoczność i role społeczne. Choć nie są one intensywne emocjonalnie, mogą skłaniać do osobistej refleksji. Uczestnicy powinni mieć swobodę zaangażowania się na swoim poziomie.

Organizatorzy powinni zwrócić uwagę na indywidualne potrzeby uczestników i być gotowi na odpowiednie dostosowanie czasu, dynamiki grupy i poziomu interakcji.

Bezpieczeństwo

- Podczas wycieczki zostaną poruszone tematy drażliwe:
 - prześladowanie
 - przemoc
 - dylematy moralne
 - ludobójstwo i masowe zabójstwa
 - kwestionowana pamięć publiczna
- Reakcje emocjonalne mogą być różne:
 - stwórz środowisko pełne szacunku i wsparcia
 - nie zmuszaj do udziału w dyskusjach
- Zawsze pozwól uczestnikom się wycofać:
 - z dzielenia się spostrzeżeniami
 - z zadań interaktywnych
- Zwróć uwagę na intensywność emocji w kluczowych miejscach (np. w miejscach pamięci)
- W razie potrzeby zapewnij przestrzeń i ciszę
- Zapewnij podstawowe bezpieczeństwo:
 - monitoruj ruch i przejścia dla pieszych
 - utrzymaj spójność grupy
 - bądź świadoma/y zatłoczonych miejsc publicznych
- Unikaj dramatyzowania treści
- Celem jest refleksja, a nie przeciążenie emocjonalne

MATERIAŁY POMOCNICZE

Przed wycieczką

Przed rozpoczęciem wycieczki organizatorzy mogą:

- krótko przedstawić cel spaceru (refleksja, nie tylko informacja)
- zachęcić uczestników do zastanowienia się nad:
 - co kojarzą z kulturą w mieście
 - jakie miejsca wiążą się z kulturą (np. teatry, kawiarnie, instytucje muzyczne, studia fotograficzne, miejsca życia nocnego, domy towarowe, budynki mieszkalne i przestrzenie publiczne)
 - dla kogo według nich te przestrzenie są przeznaczone
- ustalić oczekiwania:
 - będą pytania bez jasnych odpowiedzi
 - uczestnictwo może przybierać różne formy (rozmowa, obserwowanie, refleksja).

Ta wycieczka porusza tematy społeczne, takie jak nierówność, widoczność, role płciowe i dostęp do kultury. Animatorzy powinni:

- stworzyć środowisko pełne szacunku i otwartości
- pozwolić uczestnikom zrezygnować z dzielenia się osobistymi refleksjami
- zwrócić uwagę na różne poziomy komfortu, zwłaszcza podczas bardziej refleksyjnych dyskusji.

Celem nie jest udzielenie jednoznacznych odpowiedzi, lecz wsparcie krytycznego myślenia o wzajemnych powiązaniach kultury i życia miejskiego.

Ogólne wskazówki dotyczące ułatwiania

- instrukcje powinny być krótkie i jasne
- przed dyskusją grupową zapewnij czas na indywidualną eksplorację
- unikaj nadmiernego wyjaśniania; pozwól uczestnikom samodzielnie odkryć elementy
- zadawaj pytania otwarte zamiast udzielać interpretacji
- Przewodnicy powinni dostosować poziom szczegółowości wyjaśnień i interakcji do zaangażowania grupy. Nie wszystkie przystanki wymagają pełnej dyskusji; tempo i elastyczność są kluczowe dla utrzymania uwagi i zainteresowania

MATERIAŁY POMOCNICZE

Podczas wycieczki

Przystanek 1: Brama Alei Andrásyego

Wskazówki

- Zachęć uczestników do zwrócenia uwagi na skalę, układ i jednolitość ulicy.
- Zanim dodasz kontekst, zadaj sobie proste pytania obserwacyjne.
- Po zakończeniu interaktywnej aktywności krótko przejrzyj dopasowania i zapytaj uczestników, co poszczególne sekcje sugerują na temat sposobu zaplanowania i wykorzystania alei.

Notatki

- Aleja Andrásyego została zaplanowana w XIX wieku, aby połączyć centrum miasta z Parkiem Miejskim i zaprezentować Budapeszt jako nowoczesną stolicę europejską.
- Charakter trasy zmienia się w miarę jej trwania: wewnętrzna część ma charakter bardziej komercyjny i miejski, natomiast zewnętrzne stają się stopniowo bardziej mieszkalne i przestronne.
- Różnice te odzwierciedlały również hierarchię społeczną. Lokalizacja, wielkość i rodzaj budynków wpływały na to, kto mieszkał, pracował i spędzał czas w danej sekcji.

Przystanek 2: Klub nocny Parisiana

Wskazówki

- Przedstaw historię w trzech krótkich etapach: pierwotny pomysł na miejsce, trudności, z jakimi się zetknięto, oraz późniejsze zmiany.
- Zatrzymaj się między etapami i zapytaj uczestników, co ich zdaniem mogło się wydarzyć dalej.
- Pozwól uczestnikom zareagować na narrację przed dodaniem interpretacji lub sprawdzeniem osi czasu.

Notatki

- Miejsca rozrywki, takie jak Parisiana, były nie tylko przestrzeniami kulturalnymi, ale także przedsiębiorstwami komercyjnymi.
- Ich przetrwanie zależało od sprzedaży biletów, inwestorów, decyzji zarządu, zmieniających się preferencji publiczności i konkurencji ze strony innych obiektów.
- Udań otwarcie nie gwarantowało długoterminowej stabilności. Obiekty często zmieniały swój program, nazwę, właściciela lub funkcję, gdy zmieniały się warunki finansowe lub społeczne.
- Historia budynku pokazuje, że dziedzictwo kulturowe nie zawsze wiąże się z jednym, ciągłym przeznaczeniem.

Rozwiązanie

- Użyj prawidłowej kolejności podanej na osi czasu Genially i wyjaśnij tylko te etapy, które sprawiły trudności.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Podczas wycieczki

Przystanek 3: Opera House

Wskazówki

- Zachęć uczestników, aby zauważyli kontrast między budynkiem a jego wcześniejszym otoczeniem
- Zadawaj pytania zamiast udzielać bezpośrednich wyjaśnień
- Zapytaj uczestników, które detale budynku świadczą o jego prestiżu i znaczeniu

Notatki

- Operę otwarto pod koniec XIX wieku, w okresie dynamicznego rozwoju Budapesztu i inwestowania w ważne instytucje publiczne i kulturalne
- Był nie tylko miejscem występów, ale także symbolem ambicji kulturalnych i statusu politycznego miasta
- Monumentalna fasada, zdobne wnętrza i formalna organizacja kształtowały doznania widzów jeszcze przed rozpoczęciem przedstawienia
- Instytucje tego typu mogły wzmacniać tożsamość narodową i miejską, ale nie były w równym stopniu dostępne dla wszystkich grup społecznych

Przystanek 4: Akademia Muzyczna

Wskazówki

- Zostaw przestrzeń na dyskusję; ten przystanek może skłonić do osobistych refleksji
- Unikaj określania odpowiedzi jako „poprawnych”
- W razie potrzeby zasugeruj takie czynniki, jak szkolenie, pieniądze, czas, wsparcie rodziny, dostęp do instrumentów i kontakty zawodowe

Notatki

- Akademia Muzyczna została założona jako ośrodek zaawansowanej edukacji muzycznej i szkolenia zawodowego.
- Formalna edukacja dawała uczniom nie tylko dostęp do wiedzy technicznej, ale także do uznanych nauczycieli, możliwości występowania, kontaktów zawodowych i prestiżu instytucjonalnego.
- Sam talent rzadko wystarczał do zbudowania kariery zawodowej. Studenci potrzebowali również czasu, wsparcia finansowego, przygotowania i dostępu do odpowiednich sieci kontaktów.
- Podobne bariery nadal utrudniają dostęp do edukacji artystycznej i karier kulturalnych.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Podczas wycieczki

Przystanek 5: Kawiarnie na ulicy Andrassy

Wskazówki

- Staraj się, aby interakcja była lekka i szybka.
- Zachęcaj uczestników do powiązania tematu z własnymi doświadczeniami.
- Przed rozpoczęciem dyskusji grupowej pozwól uczestnikom zapoznać się z kartami.

Notatki

- Kawiarnie w Budapeszcie były miejscami spotkań, nieformalnymi biurami, czytelniami i ośrodkami wymiany wiadomości i idei.
- Pisarze, dziennikarze, artyści, politycy i ludzie biznesu korzystali z nich w celu podtrzymywania kontaktów zawodowych i towarzyskich.
- Gazety i listy można było często otrzymać w kawiarniach, a niektórzy stali goście pracowali tam przez kilka godzin dziennie.
- Przestrzenie te były publiczne, ale dostęp do nich nie był równy. Udział wymagał pieniędzy, wolnego czasu, pewności siebie, wykształcenia i wiedzy odpowiednich osób.

Przystanek 6: Dom Towarowy w Paryżu

Wskazówki

- Potraktuj to jako wolniejszy, obserwacyjny przystanek.
- Unikaj przeciążania uczestników informacjami.
- Zapytaj uczestników, jakie cechy budynku mogły przyciągnąć klientów lub zachęcić ich do wejścia.

Notatki

- Domy towarowe wprowadziły nową formę miejskich zakupów, gromadząc w jednym budynku wiele produktów, usług i ekspozycji.
- Duże okna, ozdobne wnętrza, oświetlenie elektryczne, reklamy i nowe technologie sprawiły, że zakupy stały się doświadczeniem publicznym i formą wypoczynku.
- Zwiedzający mogli zapoznać się z nowymi produktami, modą i stylami życia, nawet jeśli nie mogli sobie pozwolić na ich zakup.
- Domy towarowe początkowo były otwarte dla wszystkich, ale różnice w dochodach nadal miały wpływ na to, w jaki sposób ludzie mogli uczestniczyć w tej nowej kulturze konsumpcyjnej.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Podczas wycieczki

Przystanek 7: Klaster Kulturalny Nagymező

Wskazówki

- Zachęcaj uczestników, aby rozejrzeli się dookoła, zanim zaczną zapoznawać się z treścią.
- Poproś ich, aby wskazali różne placówki kulturalne i związane z nimi przedsiębiorstwa w okolicy.
- Zaplanuj czas na nieprzerwane słuchanie muzyki.
- Jeśli nie można odtworzyć dźwięku, skorzystaj z transkrypcji lub krótko opisz rolę i atmosferę operetki.

Notatki

- Ulica Nagymező stała się dzielnicą kulturalną i rozrywkową, ponieważ w pobliżu siebie działało wiele teatrów, kawiarni, studiów, restauracji i lokali rozrywkowych.
- Miejsca te dzieliły ze sobą publiczność, pracowników, dostawców, rozgłos i reputację dzielnicy.
- Przedstawienia dawały pracę nie tylko widocznym artystom, ale także muzykom, technikom, kostiumologom, personelowi administracyjnemu, sprzątaczkom i pracownikom branży hotelarskiej.
- Rozrywka może zapewnić widzom ucieczkę od rzeczywistości i ulgę emocjonalną, a jednocześnie funkcjonować jako przemysł komercyjny.

Przystanek 8: Dom Mai Manó

Wskazówki

- Zachęć uczestników do przyjrzenia się fasadzie i znalezienia szczegółów, które wskazują zarówno na prywatną rezydencję, jak i profesjonalne miejsce pracy.
- Poproś ich, aby zastanowili się, dlaczego ludzie zamawiają portrety studyjne i w jaki sposób chcą być przedstawieni.
- Zatrzymanie powinno działać z zewnątrz; wejście do budynku lub otwarcie zewnętrznego źródła cyfrowego powinno pozostać opcjonalne.

Notatki

- Dom Mai Manó łączy w sobie przestrzeń mieszkalną z profesjonalnym studiem fotograficznym.
- Początki fotografii studyjnej wymagały specjalistycznego sprzętu, starannie zaaranżowanych wnętrz i dostępu do światła naturalnego.
- Portrety zazwyczaj były inscenizowane poprzez ubiór, postawę, meble i tło. Ukazywały nie tylko wygląd osoby, ale także to, jak chciała być postrzegana.
- Profesjonalne portrety były bardziej dostępne dla osób zamożnych i o wysokiej pozycji społecznej. W rezultacie historyczne kolekcje fotograficzne nie reprezentują wszystkich grup w równym stopniu.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Podczas wycieczki

Przystanek 9: Kabaret i życie nocne

Wskazówki

- Nie wymuszaj dyskusji; pozwól na cichą refleksję.
- Bądź uważny na reakcje grupy.
- Zachęć uczestników, aby najpierw zaobserwowali, w jaki sposób teren jest wykorzystywany obecnie.
- Podawanie danych osobowych na temat życia nocnego, płci i bezpieczeństwa powinno pozostać opcjonalne.

Notatki

- Kabaret łączył w sobie muzykę, teatr, humor, komentarz polityczny, jedzenie, picie i interakcje społeczne.
- Lokale oferujące życie nocne opierają się na wielu formach pracy wykraczających poza pracę związaną z występami na scenie, w tym na obsłudze, sprzątanii, pracy technicznej, zarządzaniu, ochronie i przygotowaniu.
- Płeć, pieniądze, status społeczny i rola zawodowa miały wpływ na to, kto był widoczny, kto kontrolował przestrzeń i kto mógł bezpiecznie uczestniczyć w wydarzeniu.
- To samo miejsce może dla jednej osoby oznaczać wolność i rozrywkę, podczas gdy dla innej może być wymagające lub wykluczające.

Przystanek 10: Courtyard House

Wskazówki

- Zachęcaj uczestników do aktywnej obserwacji wejść, okien, pięter, klatek schodowych i układu dziedzińca.
- Zarezerwuj czas na zadanie wizualne.
- Poproś uczestników, aby uzasadnili swój wybór, biorąc pod uwagę światło, przestrzeń, prywatność, dostęp i lokalizację w budynku.

Notatki

- W budapeszteńskich domach z dziedzińcem często mieszkali mieszkańcy o różnym pochodzeniu społecznym.
- Mieszkania zwrócone w stronę ulicy były zazwyczaj większe, jaśniejsze, cichsze i bardziej prestiżowe.
- Apartamenty z dostępem do dziedzińca zazwyczaj miały mniej światła naturalnego i zapewniały mniejszą prywatność.
- Piwnice, strychy, pomieszczenia z tyłu i pomieszczenia gospodarcze wykorzystywano do przechowywania, przeprowadzania prac konserwacyjnych, prowadzenia warsztatów, prac domowych, a czasem jako mieszkania dla osób o niższym statusie społecznym.
- Osobne klatki schodowe i wejścia mogły organizować ruch według roli społecznej, odróżniając mieszkańców i gości od służby, pracowników i dostawców.
- Budynek ten zbliżał do siebie różne grupy ludzi, nie zapewniając im jednakowych warunków życia.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Po wycieczce

Po zakończeniu wycieczki organizatorzy mogą zachęcić uczestników do podzielenia się swoimi wrażeniami.

Możliwe podejścia:

- krótkie pytanie otwarte:
 - co pozostało Ci najbardziej w pamięci?
- opcjonalne dzielenie się w parach lub małych grupach
- lub cicha refleksja (np. zapisanie jednej myśli lub wniosków)

Organizatorzy powinni unikać podsumowywania „poprawnego znaczenia” wycieczki. Zamiast tego mogą podkreślić, że:

- różne interpretacje są ważne
- celem było zbadanie, w jaki sposób kultura, przestrzeń i społeczeństwo są ze sobą powiązane
- doświadczenia z tych samych miejsc mogą się różnić w zależności od perspektywy

W razie potrzeby, uczestników można zaprosić do zastanowienia się nad następującymi kwestiami:

- jak przestrzenie kulturowe i miejskie kształtują postrzeganie miasta
- kto jest widoczny, a kto pozostaje mniej widoczny w przestrzeni publicznej
- jaką rolę osobiście odgrywają w angażowaniu się w tę dynamikę lub kwestionowaniu jej dzisiaj.

Zakończenie powinno mieć charakter otwarty, wspierać refleksję, a nie przedstawiać tylko wnioski.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Referencje

Kontekst historyczny i instytucje

- Archiwa i materiały historyczne Teatru Operetki w Budapeszcie
- Węgierskie Muzeum i Instytut Teatralny
- Dom Mai Manó – Dom Fotografii Węgierskiej
- Węgierskie Muzeum Narodowe (zbiory historii miasta i kultury)

Kontekst specyficzny dla Budapesztu

- PestBuda (artykuły i badania z zakresu historii miast)
- Budapest100 (dziedzictwo miejskie i architektura mieszkaniowa)
- WeLoveBudapest (artykuły o lokalnej historii i kontekście kulturowym)
- Publikacje z zakresu studiów miejskich (np. BME – badania nad mieszkalnictwem i rozwojem miast w Budapeszcie)

Architektura i rozwój miast

- BME Urban Studies – Złoty wiek budownictwa kamienic w Budapeszcie
- Materiały badawcze dotyczące historii kamienic i budownictwa mieszkaniowego w Budapeszcie (wcześniej udostępnione źródła)

Źródła wizualne

- Fortepan (zdjęcia historyczne)
- Węgierskie Narodowe Archiwum Cyfrowe (MaNDA)
- Kolekcje Europeana

Źródła historii społecznej i kulturowej

- Artykuły o kulturze kawiarnianej, życiu nocnym i dzielnicach rozrywkowych w Budapeszcie (materiały udostępnione wcześniej)
- Historyczne fragmenty prasy i narracje miejskie (np. kabaret, teatr i życie nocne na początku XX wieku)

Mapy i odniesienia przestrzenne

- Mapy Google
- Mapy Arcanum

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**Materiały pomocnicze dla organizatorów wycieczki
zostały stworzone przez Youth Bridges Budapest
w ramach projektu Empower Youth Explore Stories (EYES).**

Kontakt

Fundacja Młodzieży Bridges
info@youthbridgesbudapest.org

Znajdź nas

<https://www.youthbridgesbudapest.org>

<https://www.tiktok.com/@youthbridgesbudapest>

https://www.instagram.com/youthbridges_budapest/

<https://www.facebook.com/youthbridgesbudapest>

<https://explorestories.eu/>

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

(Kod projektu: 2024-2-DE04-KA220-YOU-000293002)